

Programrådsmöte 2010-04-15 nr 22

Ledamöter:

Hilde Nybom, SLU
 Torbjörn Ebenhard, CBM
 Maja Pettersson, LRF/GRO
 Morten Rasmussen, NordGen
 Johanna Dernfalk, Formas
 Göran Svanfeldt, FOR
 Martin Sjö Dahl, Jordbruksverket

Annette Olesen, Lantmännen SW Seed AB
 Anna-Gretha Eriksson, Riksantikvarieämbetet
 Mats Havström, Göteborgs botaniska trädgård
 Maria Nyman-Nilsson, Museerna
 Helena Persson, Pomologiska sällskapet
 Björn Aldén, Göteborgs botaniska trädgård

Samordnare:

Eva Jansson, CBM
 Jens Weibull, CBM

Sekreterare:

Agneta Börjeson, Jordbruksverket

Representant för Sida saknades. Harriet Falk-Rehn från Jordbruksdepartementet deltog som observatör. Sören Persson från Svenskt Sigill presenterade LRFs nya livsmedelsstrategi.

Inledning

Martin hälsade alla välkomna och tackade för att vi kunde vara på LRF. Mats Havström, intendent på Göteborgs botaniska trädgård som framöver ska ersätta Björn Aldén och Johanna Dernfalk, forskningssekreterare på Formas som kommer att delta parallellt med Jan Svensson samt Annette Olesen, avdelningschef på Lantmännen SW Seed AB, som är ny representant för växtförädlarna, hälsades välkomna.

Ordföranden meddelade att Agneta Börjeson som varit sekreterare i programrådet sedan 2000 med undantag för 2007/08 ska sluta på Jordbruksverket.

Minnesanteckningar från förra mötet

Det seminarium som planerats sedan två år tillbaka inom vad som pågår gällande svensk växtförädling har utgått. Det ersattes av ett seminarium som NordGen hade om pre-breeding. Se mer <http://www.nordgen.org/index.php/skand/Innehaall/Aktiviteter/Cereal-Pre-Breeding-Workshop>

Jordbruksverket sa på förra mötet att en plan för Försöks- och utvecklingsmedlen de kommande fem åren skulle tas fram. Detta arbete har inte hunnits med och får bli något som tas upp senare.

Några rättelser om ramprogram inom EU som nämns under information från samordnarna ska göras. Därefter kan minnesanteckningarna läggas tillhanda.

Information från Jordbruksverket

Miljömålspropositionen

Miljömålspropositionen har kommit men innehåller inte mycket riktlinjer för programmet framöver. Där finns inget om de nya åtgärdsåtgärder som föreslagits för de kommande fem åren. Vi får därmed inga ytterligare medel men allt pekar på att vi får behålla de gamla. Resultatet blir att det kommer att bli en del fördröjningar i det förslag vi lagt. Hur tas upp mer i nästa programrådsmöte när vi också vet mer.

Det som är positivt i propositionen är att den tar upp kopplingen mellan genetiska resurser och klimatanpassning för långsiktig livsmedelsförsörjning. Detta bör alla ta fasta på i ansökningar och dylikt.

Bevarandesorter

Jordbruksverket hade i november ett seminarium om bevarandesorter. Seminariet besöktes både av odlare med intresse för att odla äldre sorter och representanter för växtförädlingen och utsäde. Seminariet var uppskattat och det blev synliggjort att systemet är en kompromiss mellan å ena sidan viljan att bevara genom att nyttja och poängtera de mervärden och kvaliteter som detta utsäde står för, och å andra sidan riskerna med ett utsäde med mer osäker sundhet och avkastning. En broschyr har tagits fram för bevarandesorter av lantbruksväxter. Den går att få gratis från Jordbruksverket. Se mer <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/utsadeochsorter/forutsadesodlare/bevarandesorter.4.50cb902d1234ca17a7e8000994.html>

Jordbruksverket har fått en ansökan från NordGen på mer än 200 sorters spannmål samt potatis, ärt, kålrot och lin. Det har varit vissa administrativa omständigheter som måste lösas innan sorterna går att få in i systemet och därför har Jordbruksverket varit tvungna att be om prioriterade listor för spannmål. Men när problemen är lösta kommer hantering av bevarandesorter att bli enklare än för intag på ordinarie sortlista. Därmed har Jordbruksverket också beslutat att för bevarandesorter behövs inte den årliga kostnaden för att vara med på sortlista.

Jordbruksverket kommer inte att godkänna sorter som är med i ansökan om de inte uppfyller de kriterier som ställts upp. Kriterierna på bevarandevärd är en sådan. Sorten ska också ha en godtagbar beskrivning. Men det kommer ändå att bli en hel del sorter när allt är klart. Ett antal äldre potatissorter finns nu på bevarandesortlistan och några prioriterade vårveten och ärter kommer inom kort samt korn och havre därefter.

När sorterna är godkända publiceras de i växsortsmeddelande <http://www.sjv.se/amnesomraden/odling/utsadeochsorter/forutsadesforetag/sortlistor/vaxtsortmeddelanden.4.503f0cbf121c38d50598000316.html>.

Jordbruksverket arbetar nu också med att implementera direktivet om bevarandesorter och amatörsorter för köksväxter. För bevarandesorter kommer reglerna att bli ungefär desamma som för lantbruksväxter men det skiljer sedan en del för amatörsorter. Amatörsorterna avser mindre förädlingar och udda sorter som inte kan räknas som bevarandesorter men som bidrar till att öka mångfalden i våra odlingar och odlingsprodukter.

Landsbygdsprogrammet

Här finns medel att söka. Bland annat finns medel för projekt som bidrar till att vi når målen i visionen om Sverige som Europas nya matland. Prioriterade områden är bland annat måltidsupplevelser, export och distribution. En ansökningsomgång är nyss avslutad och i det har Jordbruksverket har fått in 70 ansökningar och utreder nu vilka projekt som ska få pengar. Medel kommer troligtvis att utlysas igen senare.

Därutöver har lantbrukare möjligheter att söka olika stöd enskilt eller i större projekt där landsbygdens utveckling står i fokus. Det finns inget som hindrar att olika organisationer kan vara med i sådana ansökningar.

På Jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se kan man hitta mer information. Titta under *Möjligheter på landsbygden*.

Verksamhetsredovisningen

Verksamhetsredovisningen ska bli färdig i maj. Den nya formen har gjort det lättare att få in material. Skriftliga synpunkter önskas till senast den 3 maj men helst före om det är större saker.

LRFs livsmedelsstrategi

Sören Persson från Svenskt Sigill presenterade LRFs nya livsmedelsstrategi. Målet för livsmedelsproduktionen är en tillväxt på värdet på 1 %. Med tillväxten avses då inte att öka volymer i så stor omfattning utan att pressa priserna och hitta andra inkomster. Maten är också bärare av värden och upplevelser vilket inte helt anammats av LRF även om man talar mycket om utveckling av landsbygden. För att ha kvar en levande landsbygd med tillväxt på gårdsnivå måste det satsas på två fronter, både livsmedelsproduktion på ett rationellt sätt som är utsatt för prispress och konkurrerar på en livsmedelsmarknad och att skapar värden och upplevelser runt maten och konkurrera på en annan marknad.

Den senare måste bönderna ta tillvara på. Hittills har det många gånger varit andra aktörer som sett denna väg och vinsten har inte kommit bönderna tillgodo. Ofta är det mellanleden som tagit ut vinsten.

Frågorna som måste lösas är många. Hur utvecklar man den rationella livsmedelsproduktionen? Hur kan man få konsumenten i centrum? Hur får man vinsten av mervärdet att hamna hos bönderna? Hur stora är möjligheterna till tillväxtökning gällande mat som upplevelse? Hur bygger man värden?

Diskussion inom LRF och på andra håll om detta kommer att fortsätta.

Information från samordnarna

År 2010 är sista året för inventeringen och det kommer att bli en del återträffar för inventerarna. Särskilt rosuppropet kommer också att ha en hel del kom-och-visadagar. Inom sparrisuppropet kommer en broschyr att tas fram.

Arbetet med planeringen för den centrala samlingen i Alnarp fortskrider och troligen kommer ett unikt poppelmaterial att planteras ut redan under hösten detta år. Handboken för kvalitetssäkring av växtmaterialet i nationella genbanken utvecklas vidare och kopplar intimt till en EU-ansökan som CBM deltar i.

Den 22 maj firas FN:s internationella dag för biologisk mångfald Uppsala. Det blir konstperformance, utställningar och forskarpresentationer. CBM är involverade.

Årets Gröna Pennpris gick till Svensk kulturväxtdatabas SKUD. Priset delades ut under mässan Nordiska trädgårdar i Älvsjö med motivationen "Att hålla ordning på våra kulturväxters korrekta namn, både de vetenskapliga och de svenska, är inte alltid så lätt. Hur skulle vi klara oss idag utan databasen SKUD, som hjälper oss trädgårdsskribenter och fotografer att följa den rätta vägen?"

CBM är med på en ansökan till Jordbruksverket om äldre köksväxter i användning på nytt.

Från genbank till marknaden

Ett viktigt mål för programmet är att på nytt få värdefullt sortmaterial i odling. För att öka mervärdet av växterna bör de få en POM-märkning. Märkningen är tänkt att locka köpare och den historia som är kopplad till sorten ger ett mervärde. Det finns nu en grupp som arbetar med dessa frågor. Den kallas POMs föröknings- och marknadsgrupp. I denna grupp ingår bland annat Perennagruppen.

Gruppen har tittat på E-plantsystemet gällande sortäkthet, härdighet, ursprung, dokumentation samt sundhet och om detta system passar för POM-växter. De här kraven finns även för E-plantsystemet. Man har en del rosor som pilotprojekt på Elitplantstationen för att undersöka hur detta fungerar. Elitplantstationen ska också ta reda på vilka volymer de eventuellt kan arbeta med.

I det senare ledet med plantskolor som uppförökar har ett problem tillstått. Dessa existerar knappast längre. Detta bör uppmärksammas och ett förslag kunde också vara att ha utbildning i produktionskunskap på SLU.

Perennagruppen var inte så förtjusta i förslagen till logotyp. Den ska synas men samtidigt inte störa eller komplicera annan och obligatorisk märkning. Nytt förslag finns ännu inte men ska vara framtaget till årets slut.

Gruppen bör ta fram ett tydligt förslag med en bra tidsplan och det bör även i förslaget ingå hur man ska följa upp verksamheten.

En kommentar var att i marknadsföringen av POM-material så är både de botaniska trädgårdarna och museerna platser som lämpar sig mycket bra för detta. Det är då viktigt att systemet med information som följer materialet fungerar smidigt.

En fråga som också togs upp i samband med POM-sorter var vad som ska hända med material i mellanlager som inte tas in i genbanken. Detta är ännu inte helt färdigt men inventeringssekretariatet arbetar med frågan. Tänkbart är att det går till museer och lokala trädgårdar och andra demoodlingar. Givaren av material får full information vad som händer med växten.

AEGIS

AEGIS betyder *A European Genebank Integrated System*. Målet är att få ett gemensamt system för alla Europeiska genbanker för att bevara unika accessioner och göra dem tillgängliga för växtförädling och forskning.

Syftet är att man lättare ska få tag på material genom att de registreras på samma sätt samt att alla genbanker finns med och att man som användare kan göra en gemensam ansökan till alla för att få tag på ett material. Materialet ska vara fritt tillgängligt. Bevarandet ska ske efter samma standarder och man kan också rationalisera genom att minska antalet dubletter och kanske även rationalisera uppförökning. Nordiska genbanken/NordGen har i viss mån fungerat som modell.

Ett Memorandum of Understanding har tagits fram inom ECPGR som är det gemensamma samarbetsprogrammet för växtgenetiska resurser som bland andra skrivits under av NordGen. Men det finns en önskan om att även andra samlingar ska ingå i AEGIS. Jens Weibull är svensk koordinator för ECPGR uppmanar därför alla som har en samling att fundera över detta.

Läs mer på <http://aegis.cgiar.org/> och <http://www.ecpgr.cgiar.org/>

Global plan of action

En ny landrapport, State of the World Report (SoW2), har sammanställts inom FAO under 2009 för tillståndet gällande växtgenetiska resurser för mat och jordbruk (ännu inte i tryckt form). Den tar upp vad som skett sedan förra landrapporten som togs fram i början på 1990-talet. Den första landrapporten mynnade också ut i en aktionsplan som anger hur man inom ramen för CBD ska hantera växtgenetiska resurser. Aktionsplanen innehåller en rad aktivitetsområden och förslag och är grunden till att nationella program för växtgenetiska resurser skulle tas fram.

SoW2 kommer nu att ligga till grund för en ny aktionsplan som ska bli klar 2011. Ett möte hålls för de europeiska länderna i Tirana den 19-20 maj och Jens Weibull deltar. Vad som framför allt behöver diskuteras är tillträde och rättvis fördelning, förhållandet mellan aktionsplanen och CBD, vilda släktingar till kulturväxter och taxonomifrågor.

Här finns gamla aktionsplanen och gamla State of the world report:

<http://www.fao.org/ag/AGP/agps/PGRFA/gpaeng.htm>

http://www.fao.org/ag/AGP/agps/PGRFA/wrlmap_e.htm

POMs mål om livsmedelssäkerhet

I förslaget till nytt program för 2010-2015 så poängteras den framtida livsmedelsproduktionen i avsnitt 2.1.1. Miljömålspropositionen har också skrivningar om vikten av genetiska resurser för klimatanpassning och långsiktig livsmedelsförsörjning. Livsmedelsfrågorna borde därmed få en mer synlig plats i programmet än vad det har idag. En diskussion startades om hur detta ska ske. Frågor som behöver besvaras är vad aktörerna som arbetar med dagens och framtidens livsmedelsförsörjning kan göra för att synas mer i POM och vad vinner de på detta. Vad kan samordningen och Jordbruksverket göra?

Diskussionen blev präglad av den genomgång av livsmedelsstrategin som Sören Persson tidigare presenterade.

Nedan redogörs för några inlägg:

- Identifiera aktörerna
- Definiera tydligt de uppsatta målen inom POM med hänsyn till livsmedelsproducerande grödor och inventera vad som behöver göras
- Workshop där aktörerna samlas och tar upp frågor om vad vi kan göra tillsammans borde vara en början. Det gäller att ta ett ordentligt grepp. Samordnarna har ansvaret för en sådan kommer till stånd
- Trädgårdsmässan kan vara en del i att gå vidare
- Utsädesfrågor och växtförädling är viktiga aktiviteter
- Pre-breeding är en viktig fråga i sammanhanget. Vad kan det finnas för kvaliteter i äldre sortmaterial som går att utnyttja i framtida förädling? Det gäller alla livsmedelsproducerande grödor. Hur utnyttjar vi POM-material maximalt?
- Hur utnyttjar man POM-grödorna inom den livsmedelsproducerande sektorn
- Nymornat intresse för mat som upplevelser. Göra äldre sorter tillgängliga och utnyttja den publicitet som finns runt detta
- Även för att utnyttja de kvaliteter som finns äldre sorter kan det bli nödvändigt med förädling för att få ett sunt material. Detta får inte glömmas bort.

- För lantbruksväxter finns förädling men köksväxtförädling borde uppmärksammas mer
- Tidsaspekter för utveckling av grödor måste in

Diskussionen ska fortsätta på nästa programrådsmöte men även under mellantiden. Ovanstående kan vara utgångspunkter.

Kort presentation av aktiviteter från aktörerna

SLU

SLU har fått 8 miljoner kr till växförädling. På Balsgård har projekt påbörjats i äpple och svarta vinbär. Potatisförädling pågår där sedan tidigare.

Balsgård har fortsatt problem med finansiering av den egna genbanken. Jordgubbarna kommer att tas bort och om någon är intresserad av att ta över är det bara att höra av sig.

Växtförädlarna

SW Seed förädlar stråsäd (vete, rågvete, vårkorn och havre), oljeväxter (raps), vallväxter (timotej, ängssvingel och engelskt rajgräs, röd- och vitklöver) och potatis.

I jämförelse med andra förädlingsföretag arbetar man med många sorter. Sverige är huvudområdet för förädlingen. Förädlingen ska vara kostnadseffektiv och konkurrenskraftiga grödor är målet.

Museerna

En organisationsförändring pågår i Helsingborg.

Museerna arbetar för få en databas för levande samlingar som även ska gå att hantera tillsammans med döda ting.

Museerna arbetar mycket för att det ska finnas ett genuint växtmaterial på museerna.

LRF/GRO

Omorganisation på gång och en ny struktur ska finnas till sommaren. Bland annat för att man ska återgå till normalverksamhet från att under flera år av kraftansträngningar med extra medel. Ingen är uppsagd men alla måste söka om och det är osäkert var i systemet arbetet med POM hamnar.

Botaniska trädgårdarna

Bergianska har haft en krukväxtdag och de tog också fram material till FOR/POMs monter på mässan.

Lund arbetar på en demoodling för narcisser.

Göteborg kommer att ha en regiondag 24 september där representanter för inventeringen och de som arbetar centralt med POM kommer att vara med.

Tre bevarandemodeller för POM-material i de botaniska trädgårdar är tänkbara

- i befintliga anläggningar med märkning
- särskilda demoodlingar
- klonarkiv

CBM

Det finns beslut på att CBM ska finnas kvar. En styrgrupp finns utsedd och annons på ny föreståndare har gått ut. Ett nytt uppdrag ska bli klart under året med verksamhetsinnehåll och finansiering.

Mångfaldskonferens den 6-7 okt i Lidköping. Den ställer bl.a. frågorna: Vad är nyttan med traditionell kunskap och biologiskt kulturarv? Vilken kunskap behöver vi för natur- och kulturmiljövården? Hur kan vi dra nytta av traditionell kunskap och biologiskt kulturarv i en hållbar samhällsutveckling respektive för en optimal natur- och kulturlandskapsvård? Hur nyttjar vi landskapet och den biologiska mångfalden i landsbygdsutveckling?

RAÄ

Arbetar just nu inom POMs sfär främst med att det ska finnas rätt sort på rätt plats i kulturre reservaten.

FOR

På trädgårdsmässan var tanken att visa så mycket som möjligt av POMs verksamhetsområden på hela mässan, vilket också lyckades. FOR höll i föreläsningen om bra växter för svenskt klimat.

Göran avgår som FORs ordförande men sitter kvar i POMs programråd. Han avgår även som ordförande för Elitplantstationen.

Pomologiska sällskapet

Ny redaktör för Pomologen.

Tioårsjubileum med lite extra aktiviteter se mer på hemsidan, www.svepom.com

Görel-Kristina Näslund har kommit ut med en ny äppelbok.

NordGen

Uppföljningsseminarium om *in situ* och tillträde och rättvis fördelning planeras.

Medel har tilldelats för projekt i Baltikum.

Arbetsgrupperna är nu besatta med representanter från alla länder.

NordGens framtid måste diskuteras. Skulle mandatet NordGen ha genomföras fullt ut så behövs ytterligare 8 miljoner kr per år.

En databas för mikrosatelliter håller på att byggas upp. Äpple ska användas i ett pilotprojekt om detta.

Nästa möte

Nästa möte blir den 13 oktober hos NordGen i Alnarp.

Påminnelse går ut 2 månader i förväg.